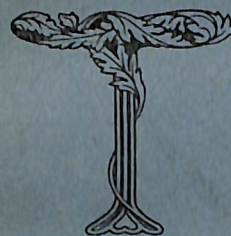

10513

1917

Ա. ԽԱՆ-ԱՄԻՐ

ԱՍՊԵՏՈՒՀԻ

1917

ՆԵՐՍՏ ՏՊԱՐԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

ԱՍՊԵՏՈՒՀԻ

891.99

Խ-22

391.99
ԻՎ-22 47

Ա. ԽԱՆ-ԱՄԻՐ

ԱՄՊԵՏՈՒՀԻ

2003

1917

ՆԵՐՍՍ ՏՊԱՐԱՆ

ՆԻԻ ԵՈՐԲ

273/0-Ա.3

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

«Ասպետուհի»ն պատկեր մըն է, 1915ի մեր անախընթաց իրականութիւններէն, որոնք երեւակայելն իսկ սահմոկեցուցիչ է, բայց Հայ տոկուն հոգին կրեց եւ անոնք ...

Ունեցած ենք եւ շատ Ասպետուհիներ, որոնք անյիշատակ են մնացեր ու անցեր պարզ, այն պատճառով որ անոնց գովին՝ պէտք եղածին չափ՝ մեր գրականութեան մէջ տեղ չէ տրուած:

«Ասպետուհի»ի հրատարակութեամբ, ուզեցի հաւասար բաժնել այս նուիրական կսկիծը, բոլոր այն ընթերցողներուն հետ որոնց սիրտերը խարանուած են ...

Ա. ԽԱՆ-ԱՄԻՐ

63.21-57

ՄՕՐՍ, ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏԻՆ

Ո՛վ նահատակ մայր,

Դեզի կը ձօնեմ, մայրակարօտ հոգիէս աղբիւր-
ուած կարմիր էջիկները այս անդրանիկ երկիս: Ո-
րովհետեւ Թուրք եաթաղանէն հալածուած ու եղեռ-
նօրէն դահիճուած, հարիւր ու հազար մայրերու
մըմունն ու կենդանի ցար ստիճաններուդ խորը ան-
քեղած եւ՝ անունիդ պէս հագուագիւտ՝ հոգիէդ
ներս ամբարած, քեւ առիր՝ քեզ եւ ինձ անհունօ-
րէն սիրելի եւ քեզմէ մի քանի օր առաջ միայն դեռ
չի խողխողուած հօրս քովն...: Այո՛, քեւ առիր
որպէս արշալոյսներու արտայտը, աշխարհիկ ան-
պատմելի եւ գազանացեալ վիշտը՝ մարդկութեան ե-
րեսին եւ ուներուն շարդելով...: Բայց աւա՛ղ, այդ
վիշտը արիւնկալի ի՛մ ալ սրտիս շէմքին նստած,
իբր հսկայի ձեռքով նակատս կը կնքէ ահա՛, եւ իր
անայլայլ ու վնասական մոլտուփներէն, դեռ պար-
մանի՛ ուղեղիս ականջները, սոսկ «Որբուքի՛ւն, Որ-
բուքի՛ւն...» կը լսեն:

Յունվար 1, 1917
Կրանիք Սիքի, Իլ.

Անբաղդ որդիդ
ԱՅԳԱՐ

ԱՍՊԵՏՈՒՂԻ

Գարունը կը բանար իր թեւերը
Դալար ու կանաչ-թաւեայ,
Բայց բոլոր կենսարբու ծաղիկներու
Աչուկները ասմաղուն ու չքնաղ
Նոր կարմիրէն շացեալ,
Զարհուրհանքով կը փափուէին,
Հողին գիրկը չարդուելով,
Որպէս ասուպները վայրապար՝
Լքուած ու յուսախաբ երազէն դողտր...
Այդ մոյգ կարմիրը արիւնի,
Դժոխքի տոկունութեամբը անվերջ՝
Թանձր քօղ կապած,
Կը սեղմէր հսկայ կուրծքը դարնան:
Դալարիները անյոյս, անլոյս,
Դիակներու ծանրութենէն կը տնջային...
Կապոյտ ծովէն հայրենի,
Խենդ դեփուռ մը առադաստուելով,
Նախկին հնչուն և անհետ խնդիրը կը փնտռէր
Գեղջուկներուն զուարթ, կորովի.
Իսկ ալիքները անհղամունչ,
Ճերմակ փրփուրներով դէզ առ դէզ,
Խութերուն մէջ գիւղներ կը պատանքէին...

* * *

Դարաւոր ու շէն օճախի մը
 Սեւցած ճրագասեան մօտ,
 Յաւերժահարս, տիպ աստուածունհու
 Կին մը արթուն կը հսկէր:
 Յետին վարդերը իր փարթամ գեղեցկութեան
 Որպէս կայծերը մարող կրակի,
 Որպէս երգը մեռնող կարապի,
 Մէկի՛կ, մէկի՛կ վար կը կաթէին:
 Լուռ էր նա, վարսերը արձակ,
 Ամեհօրէն դաժան հայեացքը
 Իր սրտին խորը կը սլաքէր...
 Իր հոգիին մէջ սգաւոր,
 Անտառներու դիցանոյշ աստուածունհի՛
 Վիրաւոր Աստղիկը կ'ապրէր:...

Անդօր վրէժը, սարսուռն յոյզը,
 Կարմիր կը վտակէին
 Իր յետին երազները օդայած...

Զոր խսիրին վրայ,
 Փոքրիկները ծուարած գիրկ գրկի,
 Անուշ դալուկը բոլորի դէմքին,
 Որպէս մնջող տատրակները ամառուան,
 Որպէս մատղաշ աստուածները հելլենական,
 Կը քնանային անխռով՝
 Դժոխքի նախանձը գրգռելու:
 Ռունգերէն տաք շունչերը խնկացած,
 Զով օդին սիրտը ակօսելով,
 Ամպ կը կապէին երկնամբարձ,
 Տիական երազներու պէս թեթեւ...

Կնոջ դէմքէն ժպիտ մ'անցաւ,
 Սառ ժպիտ մը կապարեայ,
 Երբ ձայնը Թուրք ոստիկան Հասանի
 Փողոցին մէջ կը դռար:
 — «Հէ՛յ, գեւովուրներ անիծեալ,
 Օրը կէսօր կը դառնայ ահա՛
 Ի՞նչ էք կպած ձեր բոյներուն շնորէն,
 Շո՛ւտ, շո՛ւտ, ռայեաներ աներես,
 Դուրս եկէ՛ք, հեռացէ՛ք...»

Պէտք էր գաղթել...

Ծառախիտ գիւղին կեդրոն,
 Դալար ուռենիին տակ, աթոռի մը վրայ
 Կը հանդէ՛ր մօլլան, ճերմակ սրագլուխ:
 Արցունքներէն կմախացեալ հարսներու
 Խմբակ մը կստուարանար հոն,
 Եւ «Բարի ու արդար» քիւրդ կրօնաւորը,
 Երկայնապոչ ծխաքաշը արծաթասվաղ,
 Տեղաւորած ծունկերուն չուխայածածկ,
 Հայրական խրատը կը մրմնջար:
 — «Այսօր, օրն է ձեր երջանկութեան,
 Անհաւատութեան կնիքէն մաքրուած,
 Պիտի աղօթէ՛ք հոս, իմ ներկայութեան,
 Եւ ապա կ'երթաք չէյխին մեծաւոր:
 Դէ՛հ աղօթեցէ՛ք, երկրպագելով,
 Բոլորի հայր մեծ Մուհամմէտին,
 Որուն ողջ աշխարհը եւ Քայզրը հօր,
 Գլուխ ծոած երջանկօրէն
 Կը պաշտէին, ու երկլուղածօրէն
 Այցի կերթան, գերեզմանին նուիրական,

Եղբայրութեան դաշն երդուելու...
 Դէ՛հ շո՛ւտ, հայու հարսներ,
 Զքնաղ դէմքերնիդ
 Հարաւի Սուրբ Շէրիֆին դարձուցէք,
 Աղօթելու եւ յաջողութեան իսլամ բանակին,
 Որուն սուրը Ֆաթիհներէն ժառանգեալ,
 Ուղիղ կրօնը ընդունիլ կուտայ
 Ողջ մարդկութեան անհաւատ:
 Աղօթեցէք Ալլահին մեծաւառ,
 Որ անմտօրէն ընդվզողները—
 Ինչպէս ձեր ամուսինները մահապարտ—
 Մեր հզօր Սուրին ենթարկէ:
 Աղօթեցէք ցանկայոյզ սրտով,
 Որ երբ օր մը փառքի, յաղթանակի,
 Նոր սերունդը նոր սրտով
 Կը տօնէ աշխարհակալութիւնը
 Մեր կրօնին եւ Սուլթանին,
 Եւ Վիլհէլմին եղբայրացեալ,
 Դուք փէրիններ, նաեւ գեղեցիկները աշխարհի,
 Անվերջ հանգիստը պիտի վայելէք,
 Երջանկօրէն, այո՛, իբր տատրակներ ոսկիազօծ
 Մեր գրկերուն մէջ երանաւէտ...
 Իսկ մեր բոլոր նահատակներուն,
 Լուսապայծառ անթիւ հուրիններ,
 Հօլանի, մսեղ եւ դալար մարմնով,
 Պիտի ընդառաջեն եօթներորդ դրախտէն—
 Ներկայութեամբը հայր փէխամպէրին,
 Իրենց գրկաց մէջ քնքջօրէն պսակելու
 Ճերմակ գոհարներով ճակատները աղուոր:
 Դէ՛հ աղօթեցէք, որ վերջապէս օր մը,

Սուրբ Մէքքէ՛ հասնիք,
 Նորա հաւատաւորները ըլլալու, մեզ արժանի»
 Ժպիտը գեղուհի մօր,
 Կը փոխուէր կատաղութեան բարբարոս,
 Քանի կը լսէր լիբբ յանդգնութիւնները
 Անսիրտ վայրենիներուն,
 Յոփ, ստոր ու պազչոտ:
 —«Այո՛, ուղտապան Մուհամմէտի վիժածներ,
 Քանի որ չա՛տ հեռու եմ,
 Վրիժաբար թքնելու եւ ցեխոտելու
 Այն սատկած օձու գերեզմանը անիծեալ,
 Զեզ պիտի խրկեմ անդարձ
 Գիրկը ձեր լրբենի սրբութեան...
 Ի՞նչ, այս օճախէ՞ն դուրս դալ,
 Թողուլ որ պղծուի՞ այս տունը
 Ուր որ օրօր է կարգացուեր
 Միշտ տառապող բայց հպարտօրէն
 Պարտքի կարմիր դաշտը ինկած
 Դարաւոր ու ասպետական ցեղի մը
 Անվերջ յաջորդներուն...
 Ու՛ր... դէպի մօլլաներուն կո՞չը,
 Շնաղդի ճիւղներուն ձա՞յնը լսել,
 Հապա ամուսնոյս կարմիր վրէժը...
 Հապա անարդա՞նքը հարս եւ աղջիկներուն
 Որոնք կը տարուին ահա՛ ոչխարօրէն...
 Հապա այս փոքրիկնե՞րը անմեղ,
 Ահ՛, անմեղ՛, գեղեցիկ՛, պաշտելի՛,
 Որոնք պտուղներն են
 Այս թրքահալած կողերուս սղակիր...
 «Իսկ իմ գալիք կեանքը...

Ու՛հ... տառապանքը դժողբէն ահաւոր,
Որուն մէջ քինախնդիր անգորութիւնըս,
Ձուր պիտի փնտռէ շրջահայեաց,
Պատեհութիւն մը, որ կը վայելեմ հիմա...
Օ՛հ, ո՛չ եւ ոչ մի կերպ,
Հոս, հոս մեռնիլ կամ ապրիլ:
Այս դարաւոր տունը —
—Սփոփարան անհամար դժբաղդներու—
Պիղծ վատերէն անաղարտ պահել,
Եւ իբր այրի ժառանգը մահընծայ,
Ձլքել, չ'անարգել, այս աւանդը անգին...
Իսկ արժանընտիր հօր մը այս ճագովները,
Սոսկ չարաշուք բաղդին ձախողանքով մը,
Եթէ ապրեցան դեռ տառապելու,
Պիտի անին իրենց որդեկապաշտ մօր
Գինովութեամբը արեան ու վրէժի...
«Հէյ՛, բալաներս, վեր կացէ՛ք,
Անհայր որբուկներ, դարթեցէ՛ք,
Ելէ՛ք ձեր վարդապարմիր հուր շրթներէն,
Համբոյրով մը ջնուցէ՛ք դալուկ հոգիս,
Որը սարսափահար եւ ուռենիի պէս դողդոջ,
Երգիքին վրայ պաղած մահը կը դիտէ...
Համբոյր մը, այո՛, որու մէջ առկայծի
Ձեր հօրը սիրոյ եւ ոյժի կորովը...
Ելէ՛ք՝ ձեր տաք թաթիկները տեղաւորելու
Սրտիս վրայ անարիւն
Եւ դլուխնիդ ծիծերուս մաշկացեալ,
Որոնց ներքեւ, մայրական աչերըս,
Անդթօրէն կը նշմարեն
Ձեզ համար գերեզման մը անտակ...»

Երազներըս սոսկումներէն խոշտանդուած
Ձեր չորս կողմը կը յածէին
Անտէրունջներուդ Պաւտառն զտնելու...
Թէպէտ դիտեմ որ հայր չունիք, ալ տէր չկայ,
Ես եմ ձեր հայրը եւ պահապան,
Ձեր դահիճը եւ դատաւոր,
Եւ օրէնքը եւ բնութիւնը կենսաբաշխ.
Ես եմ զեկամարը ես հրամայող, արարիչը եւ
բաղդ,
Իմ կանացի կամքըս եւ ես, ձեր անողոք մայրը,
Որ կը վճռէ կեանքը իր եւ բոլորիդ...
«Այս դաժան ու անտէր դիչերուան մէջ,
Շրջապատուած դեւերու մոլորութիւններէն,
Հոգիս իր մեծութեան անփայլ աստղերուն հետ,
Անտարագիր զուլումին մէջ մսելով,
Կը սրսփար ցրտահար...
Բայց ես հսկեցի ուրուականօրէն անքուն,
Եւ չ'զիտեմ թէ ինչպէ՞ս կամ որո՞ւ
Աղօթք մը կը մրմնջայի,
Ձեզի, բոլորին եւ ինծի համար...
Մայրական հսկումիս տակ,
Վստահ եւ անխռով ծաղիկներ կ'երագէիք.
Ի՛նչ անուշ էր ձեր մնջիւնը տատրակի,
Ա՛հ, անո՛ւշ բալաներ...
Խաբիւն վրայ մերկ, անբարձ,
Մխիթարանքի մրմունջը կը մրրկուէր,
Իսկ էութեանս անմարդ աշխարհի
Աւաղուտ ու ամայի հեղեղատներէն,
Անթիւ արշալոյսներ կ'անցնէին,
Բայց աւա՛ղ, բոլորն ալ սառ կտրած ու մեռեալ

Խարխաբելով անցայ Գեթսեմանին
Սակայն զուլումի չարաշնուկ հողմը
Պատրանք մ'իսկ զլացաւ ինձ.
Եւ անստոյգ ապաղայի մաղձալի գաւաթը,
Իր վերջին մրուրը կենսաբամ
Գիշերացեալ հողիէս ներս աղբիւրեց...

«Դէ՛հ զաւակներս, ելէ՛ք, հագուեցէ՛ք,
Բայց մի փորձէ՛ք դուրս երթալ,
Սրգելանքի փակը դրած եմ ահա,
Այլեւս զրկելու ձեզ անիրաւարար,
Նոր-այգին հետ, ծառերուն մէջ
Ձեր երգը հնչեւին.
Այլեւս ծաղկեայ մանեակներ չ'սլիտի հիւսէ՛ք
հոն,

Ուր բարտիները եւ կաղամախներբարձրուղէ
Մեր յստակ առուն կ'եղերեն,
Եւ խոնարհ մանիշակները համբոյր կուտան:
Հոն՝ ուր բազէն եւ ճնճղուկն ու արտոյտը
Արշալոյսը կ'օրհնեցեն, բոյներուն վրայ նորա
կառոյց:

Հոն գայլեր կան, հրէշները սովալլուկ,
Որոնք կը թափառին եւ գիւղին մէջ իգացեալ...
Նորէն կը կանչուինք ահա... ա՛յ սրբապի՛ղծ»
—«Ա՛հ, մամա՛, հայրի՞կնէ...»

—«Ո՛հ, սիրելիք, ձայնը այն գաղանին է,
Հայրիկը զնաց անդարձ ճամբով,
Մենք ալ կերթանք շատ շուտով...»

—Մամա՛, մամա մենք կը վախնանք գաղանէ,
Ե՞րբ կերթանք մեր սիրելի հայրիկին մօտ...»
—«Եկէ՛ք, փոքրիկներս, ձեզ մառան տանիմ,

Հոն հաց մը կայ դեռ, իսկ ձայնը չէ՛ք լսեր...»

—«Մամա, մածուն տուր, կարագ տուր,
Հացը չոր է, չենք ուզեր,
Հայրիկը զնաց մինչեւ այսօր, դու մեզ չես

սիրեր:

Մածո՛ւն կուզենք, մածո՛ւն, կա՛թ, կարա՛գ...
Տուր մամա, եթէ ոչ երբ դառնայ հայրիկը,
Կը գանդատինք քեզ կը բարկանայ...
Ձէ՛, չենք ուտեր, ա՛ռ քու չոր հացը,
Կաթ կ'ուզենք, մածուն, կարագ...»

Անհաւասար գուպարի մը պատրաստ,
Այդ կանացի ոսկի հողին,
Կրեց նաեւ կարմիր ֆէլէֆէն հասած,
Ահագնութիւնը այդ հարուածին երկաթէ:
Դուռը կղպեց՝ շուտափոյթ
Եւ ետ եկաւ լայնափոր պաղ թոնիրին քով.
Հոն խաչերկաթը դեռ կը մնար
Որպէս դարաւոր վկայ հսկայ փառքին
Որը դեռ երէկ կենդանի էր:
Ակնթարթի մը մէջ թեւերը սոթտած,
Թոնրի կողերուն անութուած հողը փորեց.
Տխուր գոհունակութիւն մը իր դէմքին նստաւ
Երբ փաթաթներու մէջէն ապահով,
Դաշոյնին ճերմակ ճարմանդը փայլեցաւ,
Որուն բուռին ծայրը կը նշխուէր,
Խորը ինկած տառերով սեւատուած,
Ուր՝ դժբաղդ այդ կինը անուց մը կը կարգար...
Իր նահատակ սիրելիի կարօտը
Եւ ովկէանի պէս խորունկ վիշտը
Իջան ծանրօրէն ու զինքը պարուրեցին:

Տկարութեան բոպէ չէր թէպէտ,
 Բայց զոյգ մը շամանդաղ կաթիլներ,
 Սիրով եւ վրէժով ակաղձուն,
 Կլոր կլոր դուրս շատրուանուեցան:
 Ուխտի դաշոյնը քնքոյշ մատներով սեղմած
 Պինդ ու ջլապիրկ,
 Իր կանացի կամքը վրէժով կ'ողեկոչէր.
 —Ո՛վ ստուեր, սրբանուէր ու քրմանոյշ,
 Ո՛վ խիղախ ուրուական սիրելիս,
 Աննկուն կամքիդ աւելնովը
 Զօրացուր այս կանացի բազուկներըս
 Պատուին կարմիր խաչը վերցնել կարենալու...
 Այս բազուկներըս այո՛,
 Որոնք քեզի հետ եւ բոլորի համար,
 Միշտ աննկուն եւ հպարտ են ապրեր,
 Այս օճախին մէջ՝ եւ թէ դաշտը պարտքի...
 Թէպէտ միայնակ եմ այլեւս,
 Չեմ լսեր ձայնդ ազնիւ առիւծի,
 Բայց խօսէ՛, կ'աղաչեմ, խօսէ՛,
 Սրտիս եւ հոգիիս դալկացեալ.
 Այս սիրտը որ քեզ համար
 Եղած է սիրոյ ատրուշան մ'անմար,
 Այս սիրտը որ քեզ համար՝ երջանկօրէն՝
 Պարծանք կըլլար եւ դու կը ծաղկէիր,
 Այս սիրտը որ քաղաքի փարթամութիւնը լքած—
 Կիրքերու զնտան, դաղջ մ'իջնորդաւ,
 Աներազ վայելարանը փառքի—
 Եկաւ քեզ հետ որ բարձունքներէն անարեւ
 Ազատութեան արծիւներու հետ
 Յոյզ տայ կեանքին նորակերտ...

Ա՛հ, կենդանանայիր ճիշդ հիմա,
 Անգամ մ'եւս կռապաշտօրէն դքեզ սեղմէի
 Այս սկեպտիկ կրծքիս հոլանի,
 Եւ երկուքս մէկ նամարդներուն
 Ճակատ տայինք...
 Կամ դոնէ վերջին անգամ
 Գտնէի անթաղ ոսկորներդ կենսաբաղձ,
 Սիրաշեր համբոյրներով
 Բոլորը գիրկըս հաւաքած,
 Յղկէի կրանիթէ տապանաքար մը
 Զեռքիս այս դաշոյնովը մարտիկիդ
 Եւ ստինքներուս ճերմակ կաթովը
 Մաքրէի, որպէս շաբաղայ մը երկնքի,
 Զոյգիս դամբանը ճնշելու...
 Բայց աւա՛ղ ճակատագիրը ծերացեալ,
 Վերջին այդ շնորհն ալ կը զլանայ ինձ,
 Թէպէտ դեռ կայ ու պիտի ապրի,
 Զերին փառքը անգոր յաղթանակի...
 «Գիտեմ, մօլլաները եւ Հասաններ
 Պիտի դան — Ա՛հ, քո՛ւ բացկայութեան—
 Զիս ալ տանելու որպէս անասուն մը,
 Դէպի պժղալի խաչը անագանքի.
 Բայց այս երկու պաղ երկաթները,
 Ուղին պիտի գծեն նոր հաւատամքիս—
 Ահա դաշոյնը քու եւ խաչերկաթը թոնիրին...»
 Ստուար խումին մէջ հայուհիներուն,
 Հասանի աչքէն չէր վրիպած
 Բացակայութիւնը գեղեցիկն ասպետուհոյն:
 Հապշտապ եւ չարախիղդ,
 Որսին դուռը հասած էր:

6321-57

—«Հէ՛յ, գեալուրի կնիկ,
 էրիկդ խրկեցի սանդարամետ,
 Դժոխքի զնդան. քե՞զ ալ խրկեմ...
 Շո՛ւտ շուտ դուռը բաց, որ խնայեմ քեզ.
 Գեղեցիկ դեւի ծնունդ, մի մոլտար,
 Բա՛ց դուռը եւ դուրս արի,
 Քեզ կը խնայեմ, խորոտիկ ես,
 Իմս ես, խանճմբս պիտի ըլլաս,
 Եւ դէխոյ մը բոլոր էգերուն հարեմիս...»

Նեղ աչերէն տուհաճալ մօնկօլին,
 Յորդ վաւաշ մը կը ջրվէժէր,
 Եւ բացուող դռնէն ներս կը մտնէր
 Ձեռները կարկառած մէկը գրկելու...
 Բայց լայնեղր խաչերկաթը ծանր—
 —Լեզուն արդար դայրոյթի—
 Համբոյր կուտար շուտայի,
 Իր գլուխին ցնորակոծ...

Հերոսուհի հայ մայրը,
 Ոճրապարտ նախատինքէն մոլեգին,
 Առիւծօրէն դաշոյնին փայլը կ'արիւնոտէր,
 Անարդ նամարդի կոկորդը խրելով,
 «Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ...» կը ճշար,
 «Ա՛յ այսպէս, ա՛յ այսպէս...»
 Եւ սուր շեղբը մինչեւ արմատ,
 Ոճրածարաւ կողերէն ներս կը մխէր:
 Գետնին երեսը ծով կը կապէր
 Հեղեղ մը պիղծ արեան:
 Մօր երկնառաք վրէժխնդրութիւնը
 Ունքերէն դուրս կը մրրկուէր:
 Յետին հոնդիւնը մահապարտին

Սուգի երգ մը մրմնջեց անիծապարտ,
 Որը կը վերջանար թոնիրին մէջ մոխրածածկ:
 —«Ախսո՛ս, չկար ուրիշ փոս մը աղտեղի
 Եւ թոնրի սրբութիւնը կը պղծես,
 Թուլամորթ անօրէ՛ն,
 Բայց կրակը ամբողջութիւնդ պիտի մաքրէ...»

«Իսկ դու, Ոգիդ սիրելիիս,
 Այսպէս միշտ կողքիս կանգնած,
 Ուրախացիր, հիացիր:
 Դեռ չատե՛րը, բոլորնալ,
 Պիտի դատապարտեմ անխնայ,
 Ասոր ճակատադրին ոսկեծղի—
 Վրէժիդ եւ նամուսիս համար...
 Իսկ այն ամբոխը հարս — քոյրերուս
 Որոնք կը տարուին սպանդանոց
 Որպէս անխօս ոչխարներ հլու,
 Անոնց ալ սուրբ պատուին
 ԶՈՀԵԼ ԵՒ ԶՈՀՈՒԻԼ...»
 Դաշոյնը անութիւն տակ տեղաւորած
 Սլացաւ խոհեմութեամբը բաղէի
 Դէպի քոյր շարքը կենդանակերպ,
 Ուր մեռած էր յոյսերու յետին զեփիւռն իսկ:
 Գեղեցկուհու տեսքէն դարնուած,
 Երիտասարդ մօլլային չիլ նայուածքը
 Դիւային այլայլում կ'ստանար,
 —«Այ հարսիկիդ Հայու,
 Դու որ այնքան արժանի ես,
 Սոսկ թոռներուն Մեծ Մարգարէին,
 Պիտի զրկուէիր առաջին օրհնութիւնէն
 Մեծ Շէյխին իսլամներու:

Ուշ է արդէն, պէտք է չուել,
 Ոստիկանները հոն կսպասեն,
 Դէ՛հ, մօտեցէ՛ք ինձ շրջապատ
 Աղօթեմ նորերուդ ընդունելութեան,
 Որ արտադրէ՛ք սերունդներ դեղունի,
 Մեր ցեղին եւ կրօնին նուիրական...»

Տարտամ նայուածքներու
 Լայն օղակ մը կը կաղմուէր,
 Հայուհիներէ հիւսուած:
 Բոլորի արնաքամ դէմքին,
 Մահուան անարցունք դալուկը
 Մեռելութեան կապոյտներ կը դծէր:
 Մինչ մօլլան ասպետուհու մօտիկութեան
 Թմբիրովը գինովցած
 Իր «հիւ - ի - լա...»ն կը մրմնջար.
 Կարմիր շեղբը դաշոյնին
 Իր ձախ թոքը կը բարեւէր,
 Եւ թումբին վրայէն թաւաղլոր,
 «Օգնութի՛ւն... դաւաճանութի՛ւն...» կ'ոռնար:
 —«Այո՛, կ'օգնե՛մ, ահա՛,
 Քեզ խրկելու շէյխիդ միւսիլման...
 Իսկ դուք, քոյրե՛ր, ստրուկնե՛ր,
 Վրէ՛ժ, պօռացէ՛ք, վրէ՛ժ,
 Այս երկրորդն է կը մատաղեմ
 Քու փոխարէնդ, սիրելիս...
 Ահա նորերը կուգան... Ոստիկաննե՛ր...
 Հէյ, Հայուհիներ, ինձ հետ իմ ետեւէս,
 Մեր տունը, դէպի մեր տունը...»
 Հազիւ մէկը կ'ընկերանար սակայն,
 Միւսները անպատմելի սեւ ճակատագրին

Կ'ենթարկուէին դեւերէն հալածուած—
 Սուին, հրացան, խարաղան,
 Լիկումները եղեռնային,
 Եւ կիրքերու անսանձ վաւաչը
 Յանց կը հիւսէին
 Ամուլ կապոյտին ներքեւ...

Հալածական զոյգ կնիկներ,
 Արիւնոտ սեմէն ներս՝
 Դուռը ամբօրէն կը կղպեն:
 Բարբարոս վոհմակ մը խուժանային,
 Պիտի կռուէր, ժանիք ցուցնէր,
 Դաշոյնի դէմ Կնոջ մը փափկիկ
 Որսկէս աստուածուհու մը անյաղթ...
 Խուրձ մը ոտներու հարուածներուն ներքեւ,
 Աւելի անյուսօրէն կը ճռային
 Ծիւնիները փայտաշէն դռան,
 Եւ կատաղութիւնները աւելի կը փրփրէին
 Քանի կը հնչէր ներսէս աղղարարը.
 —«Հէյ՛, իժեր պղծաշուրթ Մուհամմէտի,
 Ինչպէ՞ս կը յանդգնիք տակաւին—
 Ձեր սարսափը հոս է.
 Այո՛, անոր ստուերն իսկ հերիք է,
 Նա չ'է մեռած, կ'ապրի եւ հոգիիս մէջ,
 Նա կառավարն է ձեր ճակատագրին.
 Ձեր վատազգի սերունդը
 Պիտի վայելէ փառքը մօլլային,
 Ինչպէս եւ ասոր — լիւր Հասանը
 Որ հոս իր կարմիր քրտինքովը
 Համեղ մոխրահացեր կը թրխէ
 Ձեր մարգարէին ուղտապան...

«Տարէ՛ք, տարէ՛ք ուր որ կուգէք,
Ով ստրուկ է եւ մահէն վախկոտ,
Բայց զիս չ'պիտի տեսնէք...
Կատուազգիներ ապերախտ,
Մուրը ձեր ճակտին, ահա երկու դո՛հեր
Հայ մօր ձեռքէն դիպաստ ինկած.
Մայրը որ կը թքնէ ձեր ճակատին
Եւ ազատ կը մնայ ու մաքուր...»

«Պիտի մտնէք ոչ խսկ օճախը այս հին,
Որովհետեւ հոս կը կենան տակաւին,
Երկու երկաթները պողովատ—
Ձեր արիւնովը կարմիր բայց դեռ ծարաւի—
Կայ եւ կըրկը հզօր ու մաքրիչ...»

Էհէ՛, դուռը տեղի պիտի տայ...
Դոյրի՛կ, խսիրը բեր, խսիրը եւ լուցկին,
Կողովները հին եւ գրքերը ամբողջ.
Բե՛ր, քոյրի՛կ, տունը չմտնեն պիտի,
Մաքրենք եւ մաքրութիւնը դիւցազնօրէն...»
Դուրսէն բարակները Որսկանին
Կը քանդէին երկաթէ Ժանիքներով—ձողերով,
Պատերը եւ տանիք,
Բայց մառախուղը թանձր ծուխին
Բոլորին կանխեց—
Երգիքը փայտակիրէ հին տան,
Գորշ ամպի մը ծուկները կը հրաբուխէր...

Յանկալի որսը ողջ — ողջ բռնելէն անյոյս
Գնդակները՝ որպէս լեզուներ օձերու,
Ներս սուլեցին դուռէն, երգիքէն.
Եւ պահ մը մոռացուած ձաղուկներու
Ձայները նուազեալ հեծկտուրի,

Մօր ականջները եւ սիրտը կը ծակէին...

—«Մամա՛, մամա՛...»

Ծո՛ւխ է, ծո՛ւխ, դուռը բա՛ց, եկուր...

Դո՛ւրս, դուրս տար մեզ կը խեղդուի՛նք...

Ջո՛ւր, ջո՛ւր, ծարաւ ենք... եկո՛ւր...

Աղբիւրին քովը կ'երթանք, առուին վրայ...

Ա՛հ, մամա՛... կը խեղդուի՛նք... այ՛... այ՛...»

—«Ա՛հ, ... Բախները՛ս ... հո՛ս են...»

Անմեղները՛ս... կը խեղդուի՛նք...

Ո՛հ, ձաղուկներս... քովս եկէ՛ք, գրկեմ զձեզ.

Վերջի՛ն անգամ, աւա՛ղ,

Առէ՛ք համբոյրըս անողորմ դորովանքիս...

—«Ջո՛ւր կուղենք... մամա՛, ջո՛ւր...

Կերթանք աղբիւրին քով՝ առուին մօտ...»

—«Ջուր չկա՛յ, ալ ճար չկա՛յ...

Է՛յ Մուհամմէտ, թքնեմ գերեզմանիդ...»

—«Մամա՛... բոցերը եկա՛ն... կարմիր բոցե՛ր

Ու՛հ, մամա՛... տա՛ք է... չա՛տ տաք...

Դուռը ու՛ր է... մենք կերթանք,

Առուին ափերը... հայրի՛կը հոն է...

—«Դեռ աւելի՞ պիտի տառապիք,

Ա՛խ, մեռնի՛մ ձեզ... մատաղ զաւակներըս...

Բայց ո՛չ, չի՛ որ ես, ձեր մայրը,

Դահլձ եմ ձեզ ստեղծող...

Ուրեմն բոց ու ծուխէն աւելի իրաւունքս է...

Մէկ րոպէ եւս... ձեզ աղբիւրին պիտի տանիմ,

Ուր հայրիկը կ'սպասէ մեզ...

«Ո՛վ Ոգիդ քաջազունի,

Ընդունէ մեզ, քեզի կուգանք...

Բայց ներէ որ ձեռքս մայրական,
Դահլիճ պիտի ըլլայ —ինչպէս խրոխտն Վիլհէլմ
Նաեւ ստեղծագործումիդ սյրական...

Չէ՞ այսպէս նախամեծար է աւելի,
Քան սկզբունքդ դաւելը,
Քան խաչուելը հլութեամբ անասունի,
Քան խոշտանգուելը մօնկօլներէն...

«Մնացինք սուրբ եւ անարատ,
Մենք եւ օճախդ նահապետական...
Քեզի՛ կուգանք, ընդունէ՛ մեզ...»

Եւ փոքրիկները մէկիկի—մէկիկի—
Ահաբեկ բոլոր կարմիրներէն
Դահիմուեցան մօրը ձեռքէն եւ հօրը դաշոյնով.
Իսկ զէցաշունչ մօրը սիրտ,
Պատուեցաւ՝ աշնքան անխռով,
Ինչպէս Սոկրատը հանդարտ, անայլայլ,
Կ'ըմպէր մրուրը թոյնին...

Բոցը կարմիր, ամեհի,
Կը լղէր նորա բաց աղբիւրները վարար,
Համբուրելով անխտիր.
Դիակները սուրբերուն եւ պիղծին...
Թանձր խաւ մը տաք մոխիրներու,
Գուրգուրանքով կը վարագուրէր
Ամբողջ ցեղի մը մեծ օրօրան,
Որ օր մը Նոր Արեւոտ,
«Յառնէ փիւնիկը» աւելի գեղեցիկ եւ աւելի
հզօր...

Վ Ե Ր Ջ

ՎՐԻՊԱԿ

Էջ	Տող	Սխալ	Շիտակ
7	18	խնդրը	խինդը
9	28	պաշտէին	պաշտեն
11	2	Նորա	Նոր
13	13	մեծութեան	մենութեան
17	18	Չերին	Յետին
17	22	անագանքի	անարգանքի
17	24	խումին	խումրին
18	16	չուտայի	Յուդայի
18	29	Ունքերէն	Ռունգերէն
21	9	կղպեն	կղպէին
21	18	ներսէս	ներսէն

10563

2013

